

İslam Hukukuna Göre Leasing

Alemlerin Rabbi Allah’a hamd, O’nun peygamberi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’e, Âl ve Ashabına selam olsun.

Geçen ayki fıkıh köşemizde faizli bankalara alternatif mahiyetinde olan finans kurumlarının kredi verme ve yatırılan fonlara kar payı verme meselelerini ele alıp İslam hukuku açısından değerlendirilmesini gücümüz nispetince yapmıştık. Bu ayki köşemizde de yine bankacılık işlemlerinden olan ve sıkça sorulan leasing meselesini İslam hukuku açısından değerlendirilmesine Rabbimizin izniyle gayret edeceğiz.

Leasing; herhangi bir malın mülkiyetini satın almadan, kullanım hakkını belli bir süre için elde etme işlemine denmektedir. Daha geniş bir ifadeyle; bir malın mülkiyetinin finansal kiralama şirketinde kalarak, önceden belirlenen kiralara karşılığında, kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve sözleşme süresinin sonunda da sembolik bir bedelle malın mülkiyetinin kiracıya geçmesini sağlayan bir finansman aracıdır.

Yaptığımız araştırmaya göre ilk olarak leasing terimi 1840’lı yıllarda İngiltere’de demir yolları vagonlarının kiralanmasında kullanılmıştır. Daha sonradan 1952 yılında ABD’de ilk leasing şirketi kurulmuş, 1980’li yıllarda da uluslararası bir nitelik kazanmıştır. Ülkemizde ilk leasing şirketi 1986 yılında kurulmuştur.

Leasing sözcüğünün Türkçedeki karşılığı finansal kiralama değildir. Leasing verene kiralayan, leasing alana da kiracı denilmektedir.

Leasing sisteminin günümüzdeki uygulanması şu şekildedir: Kişi ihtiyaç duyduğu makina, takım veya diğer malları maddi durumu olmadığından veya peşin para bağlamak istemediğinden kendi olanakları ile satın almak yerine, leasing şirketine satın aldırır. Bu şekilde satın aldırıldığı mallara ilişkin kişi, finansman sağlamış olur. Kiralanan malın kullanma hakkı belirli bir kira bedeli karşılığında, muayyen bir süre için kiracıya bırakılır. Bu malların mülkiyeti leasing şirketine aittir. Sözleşme süresi boyunca kullanım hakkı da kiracıya aittir.

Kiracı leasing sistemiyle almış olduğu malı kullanır. Kullanım süresi boyunca gerekli bakım ve onarım masrafları kendisine aittir. Kiraladığı malın bedelini belli taksitler halinde leasing şirketine öder. Sözleşme süresi sonunda tarafların iradesiyle kiralanan malın mülkiyeti kiracıya sembolik bir bedelle verilir.

Leasing meselesinin mahiyeti hakkında bilgi edinirken bir mesele dikkatimizi çekti. Şöyle ki; kişiye lazım olan her hangi bir mal, geçen ayki köşemizde de ifade ettiğimiz gibi kişinin finans kurumundan murabaha[1] sistemiyle elde etmesi mümkündür. Bununla beraber leasing sistemiyle de elde edebilir. Leasing sistemi her ne kadar başlangıç itibarıyla kiralama olsa da sonuç olarak murabaha akdinden pek farklı bir şey değildir. Durum böyle olunca kişiyi, murabaha sistemini bırakıp da leasing sistemine iten unsur nedir? Konuyu biraz daha dikkatli incelediğimizde gördük ki, kişinin murabahasını bırakıp da leasing sistemine gitmesinde bazı avantajlar vardır.

Bu avantajları ekonomi yazarları şu şekilde sıralamaktadır:

1-Murabahası sistemine nispetle leasing sisteminin vadesinin daha uzun olması.

2-Leasing yoluyla kiralanan makine veya ekipmanların satın alma KDV oranı, satın alınan malın cinsine göre yüzde 18 yerine yüzde 8 veya yüzde 1 olarak düşük olması.

3-Leasing sözleşmeleri ve bu sözleşmeler için alınan teminatların her türlü vergi ve harçtan muaf olması

4-Kişinin bankalardaki kredi limitlerini kullanmamış olması.

Buraya kadarki ifadelerimizde leasing sisteminin tanımı, tarihçesi ve günümüzdeki

uygulamasından bahsettik. Fıkhi değerlendirmesinden bahsetmedik.

Meselemizin İslam Hukuku açısından değerlendirilmesine gelince; bu konu 25-29 Eylül 1996 tarihinde Konya’da yapılan “İslam Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri” isimli uluslararası kongrede ele alınmış katılımcıların müzakereleri neticesinde caiz olduğu hükmü benimsenmiştir. Şu kadar var ki bizler bu kongrenin detaylarına vakıf olamadığımızdan gücümüz nispetince konunun İslam Hukuku açısından değerlendirilmesine Rabbimizin izniyle gayret edeceğiz.

Leasing sistemi ilk bakışta her ne kadar İslam fıkhi açısından yeni bir mesele gibi görülse de leasing’in tanımına baktığımızda İslam fıkhiında “icare” olarak ifade edilen kiralama sisteminden farklı bir şey olmadığını görmekteyiz.

Bundan dolayı “icare” (kiralama) sisteminin İslam fıkhiına göre değerlendirilmesi aynı zamanda leasing sisteminin de fıkhen değerlendirilmesi olacaktır. Zira leasing sistemi, sonu mülkiyetle nihayetlenen (biten) kiralama işleminden farklı bir şey değildir.

Leasing kelimesinin güncel Arapça karşılığı şudur:

الاجارة المنتهي بوعد التمليك

“Mülk olarak verilme vaadiyle sonuçlanan kiralama”

Bu terim yukarıdaki söylemimizi teyit etmektedir.

İslam fıkhiında kiralama tabiri; insanın kiralanmasında yani belli bir ücret karşılığında çalıştırılmasında kullanıldığı gibi bir malın kiralanmasında da kullanılmaktadır. Leasing meselesi, ikinci kullanım olarak ifade ettiğimiz malın kiralanmasıyla alakalı olduğundan birinci kullanım olan insanın kiralanması meselesine bu bölümde değinmeyeceğiz.

Bir malın kiralanması fıkhıta şu şekilde tarif edilmektedir: Tayin edilmiş (belirlenmiş) bir menfaati belli bir bedel karşılığında değişmektir. Diğer bir ifadeyle, malın menfaatinin bedel karşılığında mülk olarak verilmesidir.[\[2\]](#)

Daha açık bir ifadeyle şöyle tarif edilebilir: Herhangi bir eşyanın kullanım hakkını belli bir bedel karşılığında bir başkasına muayyen (belirli) bir zamana kadar devretmektir.[\[3\]](#)

Kira akdinin tıpkı diğer akitlerde olduğu gibi geçerli olabilmesi, akdi yapan tarafların akdi yapmaya ehil olmalarına bağlıdır. Aynı şekilde kiraya veren kişinin kiraya verdiği mala sahip olması veya mal sahibi tarafından kendisine vekalet verilmesi gerektiği gibi, Akdi yapanların hangi konuda ve hangi süreyle ne kadar bir bedelle anlaştıklarını da açık bir şekilde beyan etmeleri gerekmektedir.[\[4\]](#) Zira İslam fıkhiında, akitlerin yapımı esnasında ileride doğabilecek ihtilafların oluşmaması için birçok ayrıntının tek tek belirlenmesi gerekli kılınmıştır. Hatta akdin oluşumu esnasında potansiyel olarak niza (tartışmaya) götürecek bir meçhuliyet (belirsizlik), akdi fasit kılan bir unsur kabul edilmiştir.[\[5\]](#)

Bu itibarla kira akdi herhangi bir malın kullanımı üzerine olduğundan, kira müddetinin ve de kiralanın malın, kullanım şeklinin belirtilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde kiraya verilen malın kullanımı yani menfaatinin istifade edilmesinin dinen mubah olması da gerekmektedir. Kiralamada, kira bedelinin gerek miktar ve gerekse vasfının (ytl-euro-dolar gibi) hiçbir şekilde tartışmaya meydan vermeyecek tarzda akit esnasında akdi yapan taraflarca açıklanması da şarttır.

Yukarıdaki şartlara ilave olarak, kiralanın malın aynı yani bizzat kendisinin tüketimi olmadan menfaatinin istifa edilmesinin mümkün olması gerekmektedir. Bu itibarla tüketim konusu olan hammadde gibi malların kiralanması mümkün değildir. Yani leasing sisteminin bu gibi tüketim mallarında icra edilmesi dinen caiz değildir.

Leasing sistemi İslam fıkhiında (icare) olarak ifade edilen kiralama sisteminden farklı bir şey

olmadığını ifade etmiştik. Beyan ettiğimiz kiralama şartlarına riayet etmek suretiyle yapılan leasing işleminde dinen bir sakınca yok gibi gözükmektedir.

Leasing sistemi her ne kadar kiralama sistemi olsa da kira sözleşme müddetinin bitmesiyle mülkiyet olarak nihayete erer. Yani kişi, kendisine lazım olan her hangi bir malı kendisine muayyen bir zamana kadar kiraya vermesi için finans kurumuna satın aldırır. Kira sözleşmesinin nihayete ermesiyle de sembolik bir bedelle kiraladığı malı finans kurumundan satın alır.

Bu işlemlerin akit esnasında şart koşulmadan yapılmasında dinen herhangi bir sakınca söz konusu değildir. Ancak taraflardan herhangi birinin, kiralama akdi esnasında sözleşmenin bitmesiyle kiralanan malın kiracıya sembolik bir bedelle mülkiyetine verilmesini şart koşacak olsa bu kiralama akdi, fasit olur. Zira akit esnasında akdin gerektirmediği ve de akde uygun olmayan bir şart ileri sürülecek olursa bakılır; bu şart, akdi yapan taraflardan herhangi birine menfaat sağlıyorsa, akti fasit yapar. Şayet taraflardan herhangi birine menfaat sağlamıyorsa akit sahih şart fasit olur.[\[6\]](#)

Meselemizde iki işlem vardır.

1-Finans kurumunun satın aldığı malı kiraya vermesi.

2-Bu kiralama sözleşmesinin bitmesiyle kiracının, kiraladığı malı satın alması.

Bu işlemlerin birinci adımı olan kiralama işlemi esnasında, ikinci adım olan satış işlemi şart koşulacak olursa; birinci işlem olan kiralama işlemi fasit olur. Zira yukarıdaki satırlarımızda da ifade ettiğimiz gibi akdin gerektirmediği ve akde de uygun olmayan bir şart, akit esnasında ileri sürülmüştür. Aynı zamanda bu şart taraflardan herhangi birine menfaat sağladığından akdi fasit edecektir.

Burada yapılması gereken şudur: Birinci adım olan kiralama işlemi esnasında, ikinci adım olan yani satış işlemi şart olarak değil de sadece vaatleşme (sözleşme) olarak konuşulmalıdır. Zira söz, şart olarak değerlendirilmez.

Kişinin, leasing işleminde dikkat etmesi gereken bir diğer unsur da; leasing yoluyla kullanmakta olduğu malın mülkiyeti, henüz kendi mülküne geçmeden yani kira sözleşmesinin bitiminde kiralamış olduğu malı, satın alma işlemiyle malik olmadan bir başkasına satmak gibi mülkiyeti gerektiren tasarruflarda bulunmamasıdır.

Mezkur olan şartlara riayet edilerek yapılan leasing işlemi caiz olur. Şu kadar var ki günümüzdeki uygulamalar bu şartlara riayet etmeye olanak veriyor mu bu konuda bir fikrimiz yok.

Selam ve muhabbetlerimle.

[\[1\]Murabaha:](#) Bir şahsın elinde bulunan malını kendisine māl olduğu fiyatı söyledikten sonra belli bir oranda kâr koyarak bir başkasına satmasıdır.. Mesela bir tüccarın: bu malın bana maliyeti bin liradır, sana bin yirmi liraya satarım demesi ve müşterinin de bunu kabul etmesi bir **murabaha** alış verişidir. (El-Muhiti'l-Burhani c:7 s:39,Tuhfetü'l Fukaha c:2 s:105 , Ali Haydar Efendi Mecelle Şerhi madde 123, İslam Hukuku Elmalılı M.Hamdi Yazır c:3 s:458)

[\[2\]](#)Düre El-Hükkam fi şerh'i ğurer El-Ahkam c:2 s:225-226

[\[3\]](#)Feth'u babi El-inayetü c:2 s:421

[\[4\]](#)Bedaiu Es-sanai c:5 s:524

[5]El-Hidaye c:2 s.12

[6]El-İhtiyar c:2 s:25